

VÀI NÉT VỀ

TỔ CHỨC KHÍ TƯỢNG THẾ GIỚI (WMO)**Nguyễn Thuý Hằng**Ban Khoa học Công nghệ và Hợp tác
quốc tế - Trung tâm Khí tượng
Thủy văn Quốc gia

Từ xa xưa con người đã nhận thấy rằng cuộc sống và hoạt động của mình luôn phụ thuộc vào thời tiết, khí hậu. Thời cổ đại người Hy Lạp, người La Mã đã chú ý quan sát, giải thích các hiện tượng thời tiết, khí hậu. Thế kỷ thứ 4 sau Công nguyên người Anh đã có những ghi chép về thời tiết; đến thế kỷ XVII-XVIII sự phát minh ra những dụng cụ đo đạc vật lý, các dụng cụ quan trắc như nhiệt biểu và sự khám phá các định luật vật lý mới đã tạo nền tảng khoa học đầu tiên cho sự ra đời và phát triển ngành Khoa học Khí tượng. Cùng với sự phát triển các hoạt động kinh tế - xã hội, tầm quan trọng của việc nghiên cứu và nhu cầu cung cấp các thông tin về khí tượng thủy văn càng rõ rệt, đồng thời việc thiết lập mối quan hệ quốc tế trong việc trao đổi, nghiên cứu nguồn thông tin khí tượng thủy văn là rất cần thiết.

Đến giữa thế kỷ XIX, ngành khí tượng đã có những bước tiến quan trọng trong việc phối hợp và tiêu chuẩn hoá các phương pháp quan trắc và phân tích số liệu. Trong Hội nghị khí tượng quốc tế lần thứ nhất được tổ chức tại Viên, thủ đô nước Áo, vào tháng 9 năm 1873, đã bầu ra một Ủy ban thường trực. Ủy ban này có nhiệm vụ chuẩn bị dự thảo các quy

định, điều lệ sơ bộ cho sự hình thành Tổ chức Khí tượng quốc tế. Đến Hội nghị lần thứ hai họp ở Rôma năm 1879 gồm đại diện của 18 nước, Tổ chức Khí tượng quốc tế (International Meteorological Organization) chính thức được thành lập - một tổ chức phi chính phủ viết tắt là IMO. Trong những năm trước chiến tranh thế giới lần thứ nhất, IMO hoạt động với sự tham gia của hầu hết các nhà khí tượng ở khắp nơi. Chiến tranh thế giới lần thứ nhất xảy ra đã làm đình trệ sự phát triển hợp tác quốc tế về lĩnh vực khí tượng. Từ tháng 8 năm 1914, các hoạt động của IMO giảm đáng kể, cho đến năm 1919 mới được phục hồi sau hội nghị những nhà lãnh đạo các tổ chức khí tượng của các quốc gia diễn ra tại Paris (tháng 9/1919). Hội nghị thông qua Bản điều lệ mới qui định cơ cấu tổ chức của các ban kỹ thuật và nguyên tắc phân vùng khu vực trên thế giới, từ đó mở ra kỷ nguyên mới cho sự phát triển hợp tác. Tổ chức Khí tượng quốc tế hoạt động trên nhiều lĩnh vực bao gồm điện khí quyển, bức xạ mặt trời, thám hiểm thượng tầng khí quyển, khí tượng biển, khí tượng nông nghiệp, khí tượng ứng dụng trong vận tải đường biển và đường không, nghiên cứu mây, khí hậu. Tổ chức Khí tượng quốc tế đã đảm nhiệm công việc khí tượng quốc tế trong hơn 3/4 thế kỷ, sau này do sự phát triển nhanh chóng về khoa học kỹ thuật và công nghiệp của một số quốc gia (đòi hỏi tính pháp lý cao, tính quảng bá trong hợp tác nghiên cứu, trao đổi những thông tin trong ngành khoa học khí tượng)

và trọng trách “nghiên cứu và trao đổi những vấn đề về khoa học khí tượng” (một lĩnh vực quan trọng mang tính toàn cầu và không giới hạn bởi biên giới chính trị) quá lớn mà IMO không còn phù hợp với địa vị một tổ chức phi chính phủ nữa. Vì vậy, đến năm 1939 sự thành lập Tổ chức Khí tượng thế giới đã được chuẩn bị, nhưng bị cản trở do chiến tranh thế giới lần thứ hai. Trong suốt thời gian chiến tranh, IMO vẫn tiếp tục những hoạt động hợp lệ và duy trì toàn bộ cơ cấu của mình, điều này khẳng định rằng các hoạt động khí tượng quốc tế vẫn tồn tại bất chấp chiến tranh và sự huỷ diệt của nó. Cho đến ngày 11 tháng 10 năm 1947 tại Washington, các đại biểu của 31 nước đã nhất trí thông qua Công ước mới của Tổ chức Khí tượng quốc tế. Bản Công ước quy định mục đích, thành phần, tổ chức, thủ tục tham gia Tổ chức Khí tượng quốc tế và nhiệm vụ, quyền lợi của các thành viên, Công ước cũng quyết định Tổ chức Khí tượng quốc tế đổi tên thành Tổ chức Khí tượng thế giới (World Meteorological Organization viết tắt là WMO). Theo Công ước, Đại hội Khí tượng thế giới sẽ họp 4 năm một lần, Bản Công ước chỉ có hiệu lực kể từ ngày thứ 30 sau khi văn kiện thứ 30 được phê chuẩn, đây là ngày 23 tháng 3 năm 1950. Từ đó ngày này được coi là Ngày thành lập WMO và là Ngày Khí tượng thế giới; lúc này, WMO hoạt động với tư cách là một tổ chức liên chính phủ - đây là bước tiến to lớn trong lịch sử ngành Khí tượng quốc tế. Đến năm 1951, WMO chính thức trở thành một cơ quan đặc biệt của Liên Hợp Quốc (LHQ). WMO là đại diện chính thức của LHQ có nhiệm vụ theo dõi tình hình và diễn biến của khí quyển trái đất liên quan tới đại dương và khí hậu dẫn đến sự phân bố tài nguyên

nước. Cơ quan đầu não của WMO đặt ở Geneva, Thụy Sĩ. Từ năm 1961, Ngày Khí tượng thế giới được kỷ niệm hàng năm và là một hoạt động hiệu quả thu hút sự chú ý của xã hội đến các thành tựu của ngành khoa học Khí tượng, Thủy văn.

Trong hơn nửa thế kỷ hoạt động, WMO đã thành lập nhiều cơ quan chuyên trách các lĩnh vực của khoa học khí tượng và nhiều chương trình nghiên cứu khoa học khí tượng: Chương trình theo dõi thời tiết toàn cầu (WWW), Chương trình nghiên cứu khí quyển toàn cầu (GARP), Chương trình xoáy thuận nhiệt đới, Chương trình thực nghiệm gió mùa và Chương trình khí hậu thế giới (WCP)... Trong khuôn khổ bài báo, tác giả chỉ có thể tổng kết hoạt động của WMO bằng một con số cụ thể: lúc mới thành lập WMO có 30 nước thành viên, đến năm 2005 đã lên tới 187 quốc gia và vùng lãnh thổ, trong đó có cả các quốc gia ở châu Phi, Trung và Đông Âu, Tây Nam Thái Bình Dương. Tổ chức Khí tượng thế giới đã trợ giúp tích cực cho sự phát triển về cơ sở hạ tầng và nguồn nhân lực của các cơ quan khí tượng, thủy văn các nước. Mặt khác, WMO cũng khuyến khích sự hợp tác chặt chẽ giữa các cơ quan quốc tế, giữa các khu vực và giữa các quốc gia. Trên phạm vi toàn cầu, WMO hợp tác với các tổ chức của LHQ, các cơ quan khoa học như Hội đồng khoa học quốc tế (ICSU) cũng như với các cơ quan nghiên cứu và trường đại học. Đặc biệt, WMO hợp tác với nhiều tổ chức của hệ thống LHQ trong việc hình thành và thực hiện các chiến lược toàn cầu có liên quan tới sự phát triển bền vững như Chương trình nghị sự thế kỷ 21 của Hội nghị LHQ về môi trường; đưa ra kế hoạch hành

động của các hội nghị toàn cầu như Hội nghị thượng đỉnh về lương thực và môi trường sống. Ở cấp khu vực, WMO hợp tác với các cộng đồng kinh tế và sáng lập các trung tâm như Trung tâm châu Phi về ứng dụng khí tượng ở Niger và Trung tâm khí tượng khu vực cho Hiệp hội các nước Đông Nam Á ở Singapore. Sự hợp tác như vậy sẽ được tăng cường nhằm trợ giúp các cơ quan khí tượng và thủy văn quốc gia.

Trong quá trình toàn cầu hoá, dưới điều kiện nền kinh tế thị trường, sự bùng nổ dân số, hoạt động của con người tăng lên dẫn tới sự suy thoái và biến đổi môi trường, đòi hỏi dự báo thời tiết và khí hậu dài hạn hơn và nhanh nhạy hơn. Chương trình ứng dụng khí tượng, đặc biệt là khí tượng nông nghiệp, khí tượng hàng không và khí tượng biển và những hoạt động hải dương có liên quan nhằm cải tiến dịch vụ thời tiết cho công chúng; đảm bảo sự an toàn của giao thông trên bộ, trên không và trên biển; trợ giúp cho nông nghiệp và quản lý năng lượng nước cũng như các nguồn năng lượng khác; lường trước, ngăn chặn hoặc giảm thiểu tác động của sa mạc hoá và những mối đe dọa khác đối với môi trường toàn cầu. Để đạt những mục tiêu chính đó, trong kỳ họp lần thứ 14 của WMO tại Geneva, Thụy Sĩ (từ ngày 5 đến ngày 24 tháng 5 năm 2003), WMO đã đưa ra nhiều chương trình và kế hoạch dài hạn, tiêu biểu là kế hoạch dài hạn lần thứ 6 (6LTP) và lần thứ 7 (7LTP). Kế hoạch dài hạn lần thứ 6 dự kiến thực hiện trong 8 năm (2004 - 2011) đưa ra vai trò lãnh đạo quy mô thế giới trong nghiên cứu và hợp tác quốc tế về thời tiết, khí hậu, thủy văn và tài nguyên nước cùng các vấn đề có liên quan tới môi trường; qua đó góp phần bảo toàn về tính mạng và cuộc sống

cho con người trên toàn thế giới cũng như lợi ích kinh tế cho các quốc gia. Theo thống kê của WMO [3], trong số những thảm họa từ thiên nhiên thì ba phần tư là do sự biến đổi thời tiết cực trị, các chương trình của WMO đã cung cấp lượng thông tin cảnh báo rất lớn giúp bảo vệ tính mạng nhiều người; giảm nhẹ thiệt hại về kinh tế và môi trường. Qua nhiều nghiên cứu cho thấy mỗi một đô-la đầu tư cho ngành khoa học khí tượng, thủy văn đem lại lợi ích kinh tế lớn gấp nhiều lần giá trị của nó, có thể là mười lần hoặc nhiều hơn nữa.

Năm nay, chúng ta kỷ niệm Ngày Khí tượng thế giới sau con đại hồng thủy khủng khiếp: trên 220.000 nghìn người thiệt mạng ở vùng ven biển Ấn Độ Dương. Mất mát to lớn này nhắc nhở chúng ta phải quan tâm hơn nữa, chú trọng hơn nữa đến việc phòng ngừa thiên tai, bảo vệ môi trường sinh thái, giảm thiểu nguy cơ phải hứng chịu những tai họa thảm khốc (một phần do những quy luật tự phát của tự nhiên, một phần do chính những hoạt động có ý thức hoặc vô ý thức của chính chúng ta). Thiên tai đã qua đi, nhưng hậu quả để lại thật nặng nề, cả thế giới đang chung tay san sẻ nỗi đau và nhân loại một lần nữa gửi gắm lòng tin vào WMO.

Tài liệu tham khảo

1. A Decade of progress, The World Meteorological Organization in the 1990s and the New Century (WMO, Geneva, Switzerland, 2003).
2. Message from Professor G.O.P Obasi, Secretary-General of the World Meteorological Organization on the occasion of the World Meteorological Day 23, March 2000.
3. WMO in brief (www.wmo.ch).
4. Fourteenth World Meteorological Congress, Geneva, 5-24 May 2003